Düşün ki kendini kurulu bir dünyada buluyorsun, bu dünyayı sen kurmamışsın, bu dünya senin için kurulmamış, üstüne üstlük kurulurken sana yer hazırlanmamış; bu durumda kendini dünyaya fırlatılmış hissedersin. İşte bu fırlatılmışlıktır, kanımca Heidegger'de dananın kuyruğunun koptuğu yer. Artık yazdıkları hepimizin iç ya da dış gözlemle ulaşabileceklerine dair değildir; belli koşullar içinde bulunan birinde rastlanabilecek belli tür bir zihin haline ilişkindir.

<<< Önceki Bölüm:Dünyadalık

Heidegger, olma sorusunun -ki metafiziğin temel konusudur- izini buradalık olarak adlandırdığı insan olmanın bir çözümlemesiyle sürer.(4) Buradalığın olması, ortalama gündelik varoluş ya da yaşamının dünyadalığı olarak anlanan varoluştur.(4) Peki, bu oldukça formel varoluş fikrine nasıl biraz daha içerik verilebilir?(4) Heidegger, *Varlık ve Zaman*'ın uzun, zor ama oldukça ödüllendirici bir bölümünde bu konuda güçlü bir ipucu verir.(4) Bu bölümün ana iddiası, buradalığın fırlatılmış tasarım olduğudur.(4) Hayda ne demek şimdi bu böyle? Dur bir bakalım…

Heidegger, irdelemesini kavram salkımlarıyla geliştirme eğilimindedir.(4) İşte bu salkımlardan birinde üç kavram vardır; bulsallık (Alm. *die Befindlichkeit*), haletiruhiye (Alm. *die Stimmung*) ve fırlatılmışlık (Alm. *die Geworfenheit*).(4)

Karşılaştığın birisine kibarca "nasılsınız" diye soracağında Almanca olarak, sözcüğü sözcüğüne çevirirsen Türkçesi "kendinizi nasıl buluyorsunuz" anlamına gelen "wie befinden Sie sich" sorusunu yöneltebilirsin. An olur kendini aniden bir şey olarak, diyelim ki çoçuk olarak bulursun, kendini çocuk olarak hissedersin. An olur kendini bir durumda ya da bir koşulda ya da bir yerde ya da bir şey yaparken bulursun. İşte bulsallık, böyle kendini bir şey olarak ya da bir şey yaparken ya da bir şey içinde bulmana karşılık gelir.

Bulsallık, doğrudan dış dünyaya ilişkin değildir. Rüya ya da sanrıda olduğu üzere kendini bir durumda bulursun ancak bunun başkaları tarafından gözlenmesi ya da dış dünyada hissettiğin biçimde dönüşüme yol açması olanaklı değildir. Kendinden kaçamazsın, kendini

hep bir biçimde hali hazırda bulursun. Bulsallık, zihin haline ilişkindir; zaten İngilizceden çevirseydim “zihin hali” (İng. *state of mind*) uygun düşerdi. “Bulsallık” diye çevirdiğim Almanca sözcüğün etimolojik olarak mevcutluk, carilik olduğunu da aklında tutman yararlı olur.

Heidegger’i okurken Almancadaki çağrışımların etkisi altında olduğunu hissedersin. “Zihin hali” yerine “bulsallık”u bunun için kullandım. “Haletiruhiye” olarak çevireceğim sözcük (Alm. *die Stimmung*) için Almancadaki çağrışımlara yaklaşan Türkçe bir çeviri kolay değildir. Bu durumda neleri çağrıştırdığını açık olarak belirtmekte yarar vardır. Sözcüğün kökeninde oy ve ses anlamlarına gelen bir sözcük (Alm. *die Stimme*) var. “Ses vermek” ve “oy vermek” eşsesli oluyor (Alm. *stimmen*). Aynı sözcük armoni, uyum içinde olmaya da, akord etmeye de karşılık geliyor.

Bulsallık ile haletiruhiyeyi, üç kavramlık salkımda birbirine bağlayayım. Kendini hep bir haletiruhiye içinde bulursun.(4) Bu haletiruhiye, güçlü Aristocu anlamıyla *pathos*‘tur; ruhun tutkusu ya da bir arzudur; başına gelir; kendini içinde bulursun.(4) Heidegger’e göre özsel olarak tutkular, ussal bir kimse için psikolojik renklendiriciler değildir.(4) Daha çok dünyayla kendini akord ettiğin temel yollardır.(4) Heidegger’in en etkileyici yanı, dünyadaki günlük yaşamı hazırlayan arzuların, haletiruhiyelerin fenomenolojisini sağlamaya girişmiş olmasıdır.(4) Bu, Heidegger’in merkezi içgörüsüne yaklaşmanın başka bir yoludur; dünyayla ilişkimizden bağımsız varolamayız ve bu ilişki bir haletiruhiye, bir iştah meselesidir, yoksa bir ussal tefekkür işi değildir.(4)

Bu tür haletiruhiyeler, insanı -dünyadalığının “bura”sının içine fırlatılmışlık olarak- açığa çıkarır.(4) Jim Morrisson’ın on yıllarca önce akord için ton verircesine seslendirdiği üzere “bu dünyanın içine fırlatılmışız.”(4) Fırlatılmışlık, kendini hep bir yerlerde, yani büyüleyen, başkalarıyla paylaştığın bir dünyada bulunduğunun basitçe farkında olmandır.(4) Hep dünyadaki gündelik yaşamının içinde kapılırsın; korku olsun, sıkıntı olsun, heyecan olsun ya da -bu yazı dizisinin bir sonraki başlığı- evham olsun saçılmış [fırlatılmış] çeşitli haletiruhiyelerin içinde kapılırsın.(4)

Heidegger'e göre insan kendini fırlatılmışlık haletiruhiyesi içinde bulur. Saklamaya gerek yok; şahsen ben, fırlatılmış haletiruhiyesinin genelde insanın bulsallığı (yani kendini içinde bulduğu hal) olmadığını, en azından tüm insanların mı bazı insanların mı bulsallığı olduğunun tartışılabileceğini düşünüyorum.

Heidegger, buradalığın yalnızca bu dünyanın içine fırlatılmışlık olmadığında ısrar eder.(4) Fırlatılmışlık koşulunu, üzerinden fırlatıp atabileceğini anlama yeteneğine haizsin.(4) Anlayış, Heidegger'e göre bir faaliyet kavramıdır; hep bir şeyi nasıl yapacağını ya da bir şeyi nasıl işleteceğini anlamaktır.(4) Anlayış, bir şeyi yapabilme yeteneğine malik olmaktır (Alm. *etwas können*) ve asıl insanı, olma yeteneği ya da potansiyeli (Alm. *das Seinkönnen*) karakterize eder.(4)

Almanca "*ent-*" öneki, eklendiği sözcüğe bir yerden ya da bir şeyden koparma, ayırma, içinden alıp uzaklaştırma anlamı katıyor; "*werfen*" sözcüğü de Türkçe "fırlatmak" demek. Etimolojik olarak bakıldığında Almanca "*entwerfen*", bir yerden ya da bir şeyden koparıp, ayırıp, içinden alıp uzaklaştırıp fırlatmaktır. Halbuki bu sözcük, doğrudan "bir çırpıda taslağını çizivermek; resim ve sairenin kabasını (krokisini) çiziktirmek; bir plan çizmek ya da mecazi olarak bir plan yapmak" anlamında kullanılır. Bu sözcükten türeyen Almanca "*der Entwurf*" ise "resim ya da heykelin taslağı; müsvedde, karalama; plan, proje, tasarı" anlamında kullanılır; burada, "tasarım" olarak çevireceğim. Almancadaki çağrışımlara bu konuda da Türkçe olarak yaklaşılamadığından Heidegger'in yazdıklarını izlerken tasarımın cariliğinden, bulsallığından koparıp geleceğe doğru fırlattığın, gelecekte gerçekleşmesi için elan tasarladığın şey olduğunu hiç göz ardı etmemelisin.

Ortaya bir tasarım, bir proje, plan koyarak [fırlatarak] fırlatılmışlık haletiruhiyesini üzerinden fırlatıp atarsın. Yani insan, yalnızca dünyanın içine fırlatılmış olarak tanımlanmaz.(4) Somut durumda rolünü icra edip, eylemde bulunup olanaklarını ele geçirdiği bir hareketle fırlatılmışlık durumunu koparıp üzerinden atabilecek (fırlatabilecek) biridir de.(4) İşte burada söz konusu olan bu hareket, Heidegger'in tasarım (Alm. *der Entwurf*) dediğidir ve Heidegger'in *Varlık ve Zaman*'da daha sonra özgürlük dediği tam da

bu tasarım deneyimidir.(4) Özgürlük, soyut felsefi bir kavram değildir.(4) İnsanın dünyada rolünü yaparak potansiyelini sergileyeceği bir tecrübedir. Bu biçimde rol almak, asıl (otantik) olmaktır.(4)

>>> Sonraki Bölüm: Evham